

Řeč II

Ladislav Hejdánek

- ◆ bytový seminář, česky, vznik: 19. 5. 1980
- ◆ private seminar, Czech, origin: 19. 5. 1980

Řeč II [1980]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: [nesrozumitelné] krásy Boží přibližování je to, mělo by být vidět, že mi chybí, že je ho zapotřebí. [nesrozumitelné] Není to, neodpovídá to evangeliu. No to jsem říkal právě, ještě kdybych to zopakoval. Krásy Boží by se potom nějak neprorostly, přibližovalo by se jenom tím, jak by bylo vidět, aspoň jak chybí, jak je ho zapotřebí. Jako kdyby vstávalo jako [nesrozumitelné]. No, já jsem myslel, že to bysme se dostali dost daleko. Já teď nevím, jak by to mělo vypadat příště. Teď by bylo nejlepší hodit největší aktivitu na tebe, abys z těch dvou, napsal jsi teďka kapitolu, abysme mohli kritizovat něco jsoucího. Protože dneska jsme v několika otázkách jako jednu, já nevím, jestli je to dobré pokračovat tak, že skončíme tak, jak teď jsme. To jsou všechno takové diskuse nad tématem. To je potřeba dát dohromady. No, to byl závěr, už je devátá hodina. Když ty si k tomu něco opatříš k těm zakládajícím, tak potom to třeba všechno nějak spojíme dohromady, abysme se dostali do řady okruhů, které nespojíme.

Je to způsobeno tím, že už podruhé nejsem připraven, nebo myslím, že podruhé. To říkáš pokaždé. Ne, první a druhá plynula úplně jasně, třetí rozehnali, čtvrtá byla ta minule. A pátá je teď. Minule jsem byl připraven, ale neměl jsem to napsáno. Jenom ten byl příblbý, přišlo to tady ty dvě nebo tři. Dneska nejsem připraven. Já doufám, že budu, ale záleží to na různých okolnostech. Já jsem teď tři dny na to nemohl ani sáhnout. Tak v čem bude ta příprava, bude nějak navazovat na tohleto, nebo shrne to, co jsi říkal minulou, předminulou? Minule to byla vlastně *extempore*, ukazovali něco na tom *Kierkegaardovi*, to bylo vlastně o extázi, o předcházení. Ujasnili jsme si, jak se člověk musí nějak dostat od sebe a vystoupit ze sebe. Teď se máme blíž zabývat tím, kudy vlastně projde, když jde od sebe ještě před setkáním. Zatím ještě nevíme, s čím se setká, to jsme si řekli pravda, to je ten název. A teď jakým způsobem jde od sebe. To chci ukazovat na té řeči. No, to budeme čekat. Ty jsi chtěl ukázat ty úvody. No tak když to připravíme, tak je to dobrý. Berem, no jistě, berem.

Další záznam 19. 5. večer.

Hejdánek: Možná, že hodně o tom mluví *Heidegger*. Totiž on říká, že když chceme něco říci, tak to musíme říct *der Sprache nach*. A to je něco jako, že to musíme říct po srsti, ne proti srsti. Musíme se nechat svést a vézt s řečí. Řeč nás veze a taky potom vede. A my se musíme nechat vést. V obojím smyslu musíme jet s řečí.

Odporovat řeči – jen výjimečně můžeme udělat něco proti. A je to ještě otázka, jestli to děláme vlastně proti. Většinou to je proti jazyku. Uvedu případ. Napsal jsem takovou krátkou předmluvu k tomu prvnímu svazčku těch politických, nebo těch textů takzvané *nepolitické politiky*. A brněnský *Mezník* byl velice tak jako opupínkový a nerad to viděl. Je to rozpor, taková nepolitická politika. On má věcné námitky, ale rozdráždilo ho tohleto, ten paradoxní název *nepolitická politika*.

No tak od té doby se teda objasnilo, že ten termín se najde v takových přípravných formách, v přípravných podobách u Havlíčka, a zejména ho kodifikoval Masaryk, když charakterizoval havlíčkovský přístup, havlíčkovské pojetí. Takže už to tady je, nejsme první, kdo to vyzkoušeli.

A za druhé, já jsem si pak stál nad touhle námitkou: vždyť přece řeč to už zná, to přece víme. Mluvíme o tom, že ten člověk jedná nelidsky. *Per monstrum*. Nebo mluvíme o tom, že to zvíře se chová nepřirozeně. *Bergson* napsal *Le rire*. Nebo teď mě nenapadá, ale takovýchhle výrazů je v řeči dost. Jsou to oxymóra samozřejmě.

A je otázka, jestli to jsou vskutku rozporné pojmy. Totiž z čeho soudíme, že *nepolitická politika* nebo nelidský člověk, že to jsou rozporné pojmy? To jsou jenom přesné pojmy. Ta rozpornost je na úrovni jazyka. To je jenom ta forma, nebo ta hrubá forma rozporná s obsahem, ale je to prostě ta jazyková podoba, která předstírá, naznačuje, svádí k domněnce, že jde o něco rozporného. A je to jenom paradoxní vyjádření, ale není to paradoxní pojem. Paradoxní pojem je čtyřrohý kruh nebo kulatý čtverec. To je tedy nepochybně ne-pojem. Kulatý čtverec. To prostě není.

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: To je možné do určitého bodu. Ale nebo řekněme kruhový čtverec, to by bylo přesnější, kruhový čtverec. Tam totiž ty pojmy jsou tak fixovány za tím termínem, že není možná další interpretace. Když se řekne *nepolitická politika*, tak to můžeme interpretovat velice smysluplně. To budou ty detaily, nebo nelidský člověk, nebo nepřirozená příroda. To je přirozená příroda, tu přírodu můžeme vyložit. Důraz je položen na to, že vlastně už tady žádná přirozená příroda neexistuje, všechno už pěstuje člověk a už je to poškozené člověkem nebo nějak pošinuté. To můžeme vysvětlit. Něco tím míníme. Takže jsme použili paradoxního vyjádření k tomuhle. Tedy to je v oboru jazyka, to je něco podobného v řeči. Řeč, ta to právě postaví do pravého světla, tato z toho udělá, tato o tom rozhodne, tato ukáže, jako nesmysl nebo jako něco platného. To není tak, že bychom my tam ještě pořád s tím mohli něco dělat, s tím nějak manipulovat. Můžeme manipulovat s tou hromadou hlásek a hromadou slov a stavět je do zdánlivých rozporů, abychom vyjádřili něco, ale to, co vyjadřujeme, to buď je, nebo není. To se ukazuje právě v řeči, takže ten zápor se ukáže v řeči. Blábol v přírodě se neukazuje. Když kukačka nějaká blábolí, tak to se prostě nemůže ukázat. A ve světě řeči se ukáže, že to je blábol. Podobně jako lež se nemůže ukázat tam, kde není svět pravdy. Tam, kde je pravda, tam je pak měřítkem lži i sebe sama v případě pravdy. Tedy jen ten může lhát, kdo se pohybuje ve světě řeči, kdo pobývá v řeči. To pobývání v řeči má svá kritéria, má své normy, které je třeba splnit. To je ten rozměr přebývání, co říká Heidegger o umění, o řeči v jakémś smyslu, řeči poezie. Ale teď musíme vzít v potaz ještě něco dalšího, že jenom ten, kdo něco říká, může něco říkat jenom ve světě řeči. Ale že mluva se stává i věcnou, věci jsou vtaženy v jakémś smyslu do světa řeči. Takhle to vypadá jako oběť, ale vlastně je to, obráceně řečeno, něco velmi jednoduchého a přitom hrozně důležitého, že něco chceme o věci říct v doméně řeči. A vlastně jsme rozlišili, že říct něco o věci je možno jinak než promluvou. Tak to má smysl. Fonetická podoba, možná i grafická podoba jsou jenom vnější uspořádání zvuků a barev, ale schopnost oslovit je dána pouze ve světě řeči. To není vlastnost těch zvuků a barev. A odvozeně osloven může být rovněž pouze obyvatel tohoto světa. Přičemž věc, která je vtažena do světa řeči, se nestává jejím obyvatelem. Jejím obyvatelem může být pouze bytost, která je sama otevřena vůči tomu oslovení a je schopna sama oslovovat. V tom světě řeči je možná promluva, je možná výmluvnost bez promluvy. A v tomto světě řeči také dostává slovo jednotlivá věc, všechno skutečné, dokonce svět jako celek. Když řekneme teď svět jako celek, když si to uvědomíme, když pochopíme, co za tím je, tak zároveň si musíme být vědomi, že tohle jsme si mohli uvědomit, tohle mohlo být řečeno jedině ve světě řeči. Bez světa řeči žádný svět jako celek není. Čili svět jako celek je vtažen do světa řeči. Svět řeči je ještě nějakou tou atmosférou nebo nějakou tou širší sférou kolem světa. To je hrozně kuriózní. A jaké je místo člověka v těchto dvou světech, ve světě jako celku a ve světě řeči? Mít smysl pro to, aby věci také promluvily, ne tou promluvou, ale skutečnou, naučit ty věci napodobovat mluvu, ale porozumět tomu, o čem [nesrozumitelné] při mluvení jde. Vždycky se musí naučit mluvit napodobováním, ale naučit se mluvit jako osoba, která je schopna rozumět promluvě druhé osoby, která sama je schopna na druhou osobu promluvit. Což se nemůže díť pouhou nápodobou. Naučit se mluvit je *abakadabra*, vyhození do neznáma. Dítě napodobuje matčiny rty tak, že nemůže dělat to, co dělá ta matka. Dříve nebo později to rozezná. Děti ze začátku se naučí ty zvuky přizpůsobit tak, aby to vypadalo jako to, co jim předřikávají, říkají máma, táta, ale nevědí, o co jde. A velmi brzy poznají, že vůbec nejde o to napodobovat jenom, ale pomocí toho napodobování říct něco jiného. Velice brzo se naučí prosazovat i slovně prosazovat svá přání nebo odpor k něčemu. Naučit se mluvit znamená tedy prolomit pouhé napodobování.

To prolomení je hrozně důležité. Ale jde o to, že naučit se mluvit může v budoucnu jedině ve světě řeči, ale v tom světě řeči ono není, do toho světa řeči se nenarodilo. Už tam musí být nějak přitaženo, ale nemůže být zase přitaženo proti své vůli. Svět řeči je svět, do kterého nemůže žádná bytost být vržena. Já teď používám termín, který byl vymyšlený v *filosofii existence*, ale který zdomácněl zejména v *existencialismu* a stal se zvuknou myšlenkou i v literárním *existencialismu*. Vrženost. Člověk je vržen do světa a už v tom je ta nesmyslnost. Prostě z té nicoty, jako kdyby někdo skopl lidskou bytost, skopl jako z hospody z nicoty vykopl na ulici tohoto světa. Člověk je najednou tady, neví jak, neví odkud, neví k čemu,

a je tady a teď se začne v něčem lidském orientovat a dává dohromady útržky z toho světa. Tedy ta vrženost, to není způsob, jak se stává člověkem. Vrženost je k něčemu jinému.

Ale jak se stává člověkem, to už nejde bez dobré vůle a jakési počátečné primitivní, jednoduché, ale nezbytné svobody. To dítě můžeme nanejvýš pozvat ke vstupu do světa, nemůžeme ho tam skopnout, nemůžeme ho tam vrhnout. To by byla i v té existencialitě. Samozřejmě to dítě je maličké, ještě nemá v sobě odpor, je nakloněno každé možné orientaci. Portmann vykládá, že embryonální vývoj by byl asi o rok a tři čtvrtě nebo možná ještě o něco delší u člověka a že se dítě rodí v kratší polovině toho embryonálního období. Že se vlastně dítě rodí předčasně. Prokazuje to. Já už jsem o tom mluvil. Jasně, v té formě. Portmann rozlišuje mezi vyššími savci dva typy. Jedněm říká *Nesthocker* a druhým *Nestflüchter*. Což doslovně přeloženo je... *Nesthocker*, to jsou ti hnízdně dřepící. Ti, co zůstávají po narození v hnízdě dřepět. *Nestflüchter*, ti, co okamžitě z hnízda utíkají, vyběhnou.

Já jsem četl česky v knížce *Antropopsychologie*, endokrinolog Hejdusek... ne ten Hejdánek... Hejdusek... teď nevím, no to je jedno, už si vzpomenu. To je Hejdusek.

Jiný hlas: Hejdusek, jo? Ten *Nesthocker*, jo, to je ten, co tam dřepí.

Hejdánek: Hejdusek skutečně v té knize *Antropopsychologie*, tam to zapracovalo. Ale to je fuk, věcně je to jasné. Český termín běžně u zoologů je pro ten *Nesthocker* krmiví a *Nestflüchter* nekrmiví. *Nestflüchter* jsem tam nenašel nebo... A teď on ukazuje, že vývojové parametry v průběhu toho embryonálního vývoje jsou podstatně odlišné u té *Nestflüchter* a u té *Nesthocker*. Takže se dají vyhodnocovat i v průběhu. Kdybychom nevěděli nic o nějakém zvířátku, ale vyšli z obratlovců a sledovali tam určité parametry v prvních měsících, tak už můžeme rozhodnout, jestli je to *Nesthocker* nebo *Nestflüchter*. On tyhle parametry sleduje u člověka a zjišťuje, že člověk je typický *Nestflüchter*, to jest, že je blízký žirafám, kozám, antilopám a takovým těm zvířatům, která se narodí a během pár minut nebo pár desítek minut jsou schopna doprovázet stádo. Prostě taková ovečka malá se narodí a během půl hodiny skáče kolem staré ovce a je schopna ji doprovázet, i když ne v trysku. Kdežto pes, kočka... ti jsou slepí, neschopní čehokoliv, prostě ty musejí zahynout, pokud se o ně několik týdnů nestará kočka nebo fena. No a teď člověk. Člověk je ve stejné situaci. To jest, po narození schopen okamžitě doprovázet své rodiče, tlupu. Jenže došlo k tomu, že se posunula doba porodu níž, než je polovina toho embryonálního období. Takže člověk se rodí vlastně nezrale, předčasně. Mám za to, že kolem toho jsou takové diskuse a samozřejmě mnoho biologů – Adolf Portmann, Portmann, ale od Portmanna zejména jeho výklad, ten fakt nikdo nevyvrátil. Pokud já vím, tak nevyvrátil to, že ty vývojové parametry v tom embryonálním období u toho člověka odpovídají těm vývojovým parametrům nějaké žirafy. Portmann o tom také hovořil, nicméně nás upozorňuje, že to souvisí, ta skutečnost toho posunu toho narození doprostřed toho embryonálního období – takže embryonální období je rozděleno na *prenatální* a *postnatální* – že to má velký význam pro rozvoj toho jedince, toho dítěte, zejména po sociální stránce.

Mně se zdá, že je možno jít dál. Jako samozřejmě filosofie si vypůjčí takovéhle nějaké výzkumy a v tomto si vyzkoušela, kam až to jde, jak se to dál liší. My víme, že u období těsně po narození existuje taková krátká doba u některých zvířat – ne u všech savců, ale třeba u ptáků – doba, která se nazývá *imprinting*. Já se teď trochu zakecávám, ale ono to sem vlastně taky patří. Když se třeba vylíhne kuře pod kachnou nebo kachně pod kočkou, tak se chová k té kachně nebo k té kočce, jako by to byla skutečná matka – v hlavě toho ptáčka, kachněte nebo kuřete v té skupince. Ale jde to dokonce tak daleko – a to proto, že ji uvidí ve chvíli, kdy se zrodí, kdy se vyklube z vejce – tak to, co uvidí, považuje za matku. Šlo to tak daleko, že dnešní ředitel zoologické zahrady ve Veselí, když byl ještě asistentem na přírodovědecké fakultě, tak už spolupracoval se zoologickou zahradou. Tam měli pštrosici, která vždycky snesla dvě tři vejce a nikdy je nevyseděla. Tak on byl domluven, že se chystá zase snášet, tak ten veselický asistent si připravil na fakultě v laboratoři v inkubátoru... v nějakém tom malém kabinetu si připravil umělou líheň s vatou a s topením a tak. A taxíkem si přivezl tři snesená pštrosí vejce. Opatrně je vynesl do osmi schodů do svého kabinetu, dal je do líhne a posléze se šťastně vylíhla. A vylíhli pštrosové, všechna tři se vylíhla, a protože to první, co viděli, byl on, tak ho považovali za pštrosici. A kam se hnul, tam všichni tři za ním. Takže s tím byly teda

fakt dost velké svízele, poněvadž on samozřejmě nezavřel třeba dveře a byla tam nějaká návštěva nebo kachně nebo pštrosí mláďata a začali tam dělat prostě obrovské haló.

Ale je příznačné, že neexistuje žádná taková nějaká *a priori* představa, jak má vypadat rodič. Prostě to, co vidí, tak se jim to vryje do nich, ten obraz, takže nadále pak trvale považují to, co vidí – kdyby tam viděli psa, tak budou běhat za ním. A tomuto období, to období je velmi krátké a tomu se říká *imprinting*. Zdá se, že bez ohledu na tohleto *imprintingové* období určitý typ komunikace toho rodiče s těmi potomky přesahuje ještě do doby před tím *imprintingovým* obdobím, dokonce do doby před narozením. Takže například se prokázalo, že kvočna mluví na ta svá ještě nevyklíhlá vejce a kuřata ve vejci, ještě neproklubaná, jakýmsi náznakem pípání odpovídají, což navzájem slyší. Takže se to dá předvést na magnetofon a třeba vyvolat u nasazených vajec pod kachnou nebo odebraných slepici se dá vyvolat pípání těch kuřat ve vejci tím, že se nahraje kvočna na magnetofon a pustí se jim. A takhle že to přesahuje ještě napřed.

Nicméně že asi ty nároky na kvalitu, stupeň a komplikovanost lidské komunikace jsou tak veliké, že nestačilo ani *imprintingové* období, že nestačilo ani tohleto předběžné navazování komunikace, a že muselo být víc než polovina embryonálního období věnována na navázání sociálních kontaktů. Je to dost pravděpodobné, bez toho by to nešlo, poněvadž právě se ukazuje ten první rok po narození, že je pro lidské mládě nesmírně důležitý, a pokud ty kontakty nenaváže v tomto roce, tak už je potom nikdy tak kvalitně nenaváže, aby se stalo normálním příslušníkem lidského rodu. To jsou ty děti opožděné, falešně se mluvilo o vlčích dětech.

Jiný hlas: To jste říkal... ještě Adolf Portmann.

Jiný hlas: V *Antropologii*?

Jiný hlas: Adolf Portmann, on se jmenuje Adolf Portmann.

Jiný hlas: To je jaký národnosti?

Jiný hlas: Německej, západoněmeckej.

Jiný hlas: Němec.

Jiný hlas: Jo.

Jiný hlas: No, tak nám tenhle výklad tady sem patří proto, že nám ukazuje, jak strašně důležitý je přivést dítě na určitou cestu a nenechat je jít cestou tou samozřejmou nebo takovou cestou přirozenou, jak bych to tak nazval.

Dokonce ta socialita... teď je otázka, co je primární: socialita, a nebo řeč? Společnost, a nebo řeč? Na první pohled by mohl vzniknout spor o to, ovšem je evidentní, že do světa řeči může být ten předlidský jedinec, to dítě, uveden pouze člověkem. Takže ten sociální kontakt nutně předchází v téhle své takové primární podobě, nejjednodušší, nutně předchází tomuto vstupu do světa řeči. Čili že vstup člověka do světa společnosti předchází vstupu do světa řeči.

Ovšem ten časový rozdíl je nepatrný, relativně, a pokud by ten vstup do světa řeči nebyl realizován, tak ten pobyt ve světě společnosti zůstane v té své primitivní podobě, zůstane nerozvinutý. Že tedy ten pobyt ve světě lidské společnosti, v lidském světě, je zase zpětně zprostředkován tou řečí. Že se zkvalitňuje jedinec tím, že ten jedinec tedy vstoupí nejen do světa společnosti, ale i do světa řeči. Nicméně je nepochybné, že do toho světa řeči může vstoupit pouze tak, že několik kroků udělá v tom světě společnosti. Ale to neznamená, že ten svět řeči je nějak vyvozen ze světa společnosti. To už jsme si řekli, že je jasné, že vstoupit do světa společnosti znamená vstoupit do světa, který objímá svět jako celek, to jest i svět řeči.

No, já už bych pomalu končil. Jo, to je ono. Já se tedy vrátím jenom tady k těm několika otázkám. Tady jsme se tázali, jaký je vztah řeči a mluvy, to jsme si řekli. A teď tu mám dvě otázky velmi blízké. Jaký krok musí učinit, aby se mluvení stalo promlouváním? Tedy, má-li se mluvení stát promlouváním, tak musí být pochopeno. To jest musí být pochopitelné, aspoň ten, kdo mluví, musí chápat, co říká, pak je to promlouvání. A chápat, co říká, to může jedinec ve světě řeči. A i říkat to může jenom ve světě řeči, kde je ta moje kontrola skrze řeč.

A jaký další krok je nutný k tomu, aby promluva se stala oslovením? K tomu je zapotřebí, aby také ta osoba oslovená byla ve světě řeči, pobývala ve světě řeči. Co to znamená? Totiž že ten nejvlastnější vztah člověka k člověku, mezilidská komunikace, komunikace člověka s člověkem, že je možná jenom ve světě řeči a nikoli mimo něj. Že tedy člověk se setkává s člověkem jakožto s člověkem – a ještě by se dalo říct: když člověk jakožto člověk se setkává s jiným člověkem jakožto s člověkem – pouze ve světě řeči. Lidskost je tedy nějak bytostně, nerozlučně spjata s řečí. To se říkalo tedy už u Aristotela, že člověk je řeč mající bytost, *zoon logon echon*, ale my to chápeme tedy hlouběji. Nejde o to mluvení, ale o pobyt ve světě řeči.

A teď je jedna věc, že setkání člověka s člověkem je možné, ale pak nám z toho vyplývá otázka, jak nás oslovuje sama řeč. A to je věc základní důležitosti, kterou bychom snad měli nechat na příště. Ta otázka nás připravuje na to, že nejen setkání člověka s člověkem je možné ve světě řeči, ale že ve světě řeči, jenom ve světě řeči, je také možné setkání člověka s tím, co předběžně řekneme, s pravdou řeči, která ho oslovuje. Čili odpověď na to je, že to není sama řeč, která nás oslovuje, nýbrž...

Hejdánek: že skrz řeč nás oslovuje, že skrz řeč nás oslovuje nejen druhý člověk, ale něco, co k sobě v řeči odkazuje v perspektivě budoucího otevření. Skrz řeč nás oslovuje pravda. To je ale věc, které se budeme věnovat raději tedy příště. Vždycky něco napíšu pomateně a pak je to v čudu.

Jiný hlas: Je dobrá tato teze, nebo byla tak asi vyslovena, že vstoupit do světa řeči znamená vstoupit do světa jako celku, který objímá třeba i ten svět společnosti. Jak tedy pochopit ten svět jako celek?

--- (s2_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: ...nebo situovanost, jak bysme to nazvali?

Hejdánek: Tak Heidegger tam říká: *Dass der Mensch den eigentlichen Aufenthalt seines Daseins in der Sprache hat*. To jest, že člověk má tady samozřejmě, když *Dasein* překládáme jako pobyt, tak jak přeložit *Aufenthalt*? Že člověk ve svém pobytu pobývá vlastně v řeči. A nikoliv ve světě v celku. Člověk je bytostně obyvatelem světa řeči, nikoliv obyvatelem světa.

Jiný hlas: Pardon, nepřesahovat svět, ne předstoupit před svět, ano, to už špatně jste si poznamenal, co to znamená, před svět jako celek, který objímá svět společnosti...

Hejdánek: Ne. Člověk je, ať chce nebo nechce, ve světě v celku, žije ve světě. Otázka je, co to je to v celku. Jestli je možný, na čem vlastně zakládáme svět jako celek. Je vůbec možný, aby to, čemu říkáme svět v celku, se konstituovalo jinak než ve světě řeči? To je otázka.

Heidegger, vůbec celí fenomenologové všichni a tak dále, by trvali na tom, že jenom ve světě řeči. Já bych byl opatrnější z důvodů, ke kterým se stejně dostaneme, že mám za to, že svět v celku není – to jsem už tenkrát říkal – že není skutečnost předmětná v tom smyslu, že samozřejmě není to, co třeba říká Patočka, že svět v celku není skladiště věcí, skladiště předmětů. Ale nemyslím si, že by svět v celku byl založen, konstituován ve světě řeči. Mně se zdá, že svět jakožto svět, jakožto svět v celku, že je konstituován pravdou, a nikoliv řečí. Ale ty důvody podrobně vyložím až v té své seminární práci.

Dobrá, ale tak jenom, čiliž: tenhle náš svět, v kterém žijeme, je vtažen do světa řeči. A co ještě neobjímá? To už nic neobjímá. A ten svět společnosti, jak jsme říkali, svět společnosti, ten je zaprvé součástí světa v celku, ale protože je takovej, jaký je, jenom díky tomu, že je ve světě řeči. A že dokonce ten svět ostatní, ne společenské, předspolečenské, že je vtažen do světa řeči teprve přes ten náš společenské, a to od toho malýho dítěte počínaje, který je sem vtaženo nebo uvedeno jako budoucí obyvateľ světa, tak podobně až po poslední věc, která je tam skutečně vnesena, vtažena pasivně.

Tak tady o tohle jde: propůjčuje světu společnosti jakousi specifickou, která jej vyčleňuje z celku nespolečenského světa, přírodního světa. To je jako člověk – člověk je bytost přírodní a zároveň není jenom bytost přírodní. Podobně duchem se vyčleňuje z té přírody. Otázka co to je, to už je metafyzika, že. Stačí, když jenom řekneme tohle, že člověk je bytost přírodní a zároveň není jenom bytost přírodní. Podobně společnost je součástí světa v celku, ale není pouhou součástí světa v celku. To jest podobně jako člověk přesahuje, *transcenduje* svou přírodnost, svou přirozenost, tak podobně společnost přesahuje, *transcenduje* svou sounáležitost se světem v celku.

Já myslím, že tohle je strašně důležitá věc, zejména v politické teorii. Poněvadž stát, na rozdíl od společnosti, je do všech detailů a se vším všudy součástí světa v celku – stát, kdežto společnost *transcenduje*. A to je důvod, proč stát nikdy nemůže být nejvyšší instancí pro společnost. Mně se zdá, že pochopení společnosti, který zapomíná, opomíjí nebo dokonce aktivně popírá *transcendentní* povahu společnosti, že nutně musí vést ke státní totalitě.

A naproti tomu to rozpoznání, že společnost má tuto *transcendentní* povahu, že musí vést k úsilí o sevření státu do určitých mezí a znemožnění jeho *hybrisizace*. To jest znemožnění toho, aby se stát stal *hybris*, aby se stal [nesrozumitelné] víc, než tak jest s ním počítáno. Ale je to prostě takovej narůstající obludno. Tak pro tohleto teda tohleto pojetí považuju za dost důležitý.

Jiný hlas: Pro mý cíle zdá se mi, to úplně stačí. Cílem mým bylo, abychom si zopakovali tu strategii, že jsme si nejdřív ukázali, když nevíme, co to je filosofie, tak že ji chytíme někde při práci. A pokoušeli jsme se ji chytit při práci na tom, co nám všem bylo blízké, poněvadž o filosofii nevíme, co je, tak co je nejbližší, to je samozřejmě, a to známe všichni, že se zajímáme o něco. Tedy zájem. A teď jsme tam rozehráli ty dvě komponenty toho významu, že na jedné straně se o něco zajímáme, ale vlastně to, co nás zajímá, nás zajme. Že je to teda oboustranný.

Na tenhle ten gumář významově jsme navěsili slovo *philosophia*, to jest na slovo, který nám naznačuje, že filosofie sama k sobě vždycky ještě odkazuje k čemu jinému než filosofii, k tomu *sophia*. A teď, co to vlastně znamená. To není jenom název, že by se o tom dalo něco vědět, něco o tom vědět. Další krok jsme učinili v tom, že filosofie, ať už je to cokoli, je záležitost vědomí. A že vědomí lidské, to už všichni zas víme, je vědomí, který je schopný vědomě uvědomit samo sebe.

Co to vlastně znamená uvědomit si samo sebe? Že vědomí přistoupí k sobě samému. Aby mohlo přistoupit k sobě, musí od sebe odstoupit. Jak vlastně může od sebe odstoupit? A teď jsme tam prostě vypracovali schéma, abychom ho dál už vyzkoušeli, jestli to vydrží. Schéma, že tady v tom odcházení od sebe, nechává se za sebou a octne se někde mimo sebe, což jsme nazvali *ekstází*.

No a teď jsme předběžně řekli, že v té *ekstázi* dochází k jakémusi setkání s čímsi podstatným, co se píše s velkým O, s obrovským. S pravdou nebo s něčím takovým. Ale abychom, jenom pro orientaci, abychom neskočili hned hupky hupky do něčeho jen tak, a to jest nepěstovali právě takovou dogmatickou metafyzickou filosofii, tak to berem v perspektivě a teď jdeme krok za krokem, jak vypadá ta *ekstáze*. Ta *ekstáze*, to vykročení ze sebe, má několik stupňů. Ten první stupeň je promluvení.

No tak to, já jsem to takto pochopil. Ale teď v té povaze těch slov nebo předmětů, já jsem tam udělal ještě jednu diferenci. To, že jsme to úplně s tím neztotožnili. A sice možná v té myšlence promluvení, možná že by tam mohlo být něco promluveno, a teď nevím, jak to tam bylo. To je u *Heideggera* taky, ten rozlišuje ještě řeč i řečtinu. A to prostě na začátku tam to museli nějak ustavit a při tom ustavování jaksi vybudovali ten systém té řečtiny. Kdežto pokud už se to překrývá, zakrývá se ta řečtina. Což by bylo taky tam, že důraz spíš kladen na řečtinu, než sice na to vaše obrovské, které se vymyká a konce nemá a je to ta *sophia*.

Možná že by se dalo v tom ohledu, jako to by bylo možné v tom *Heideggerově* ohledu v té promluvě, že ten to tam hovoří. Že ta povaha toho promluveného je v jazyce. Co se tu nejednou na nás vyvstává, se dalo říct tak?

Hejdánek: Vůbec ne. To jsme si naopak řekli, že samozřejmě neprokázal, že ty to dokážeš udělat si co chceš, ty si můžeš udělat nic. Ale že historicky má vznik jenom jazyk, v tom smyslu různé jazyky, kterými mluvíme. Kdežto existuje řeč, ta samozřejmě věc, která to předchází. Já jsem tam na jednom místě řekl, že řeč předchází, že je dřív než jakékoliv promluvení.

To jsme si tam v tom zdůraznili u té řeči, že je dřív. Jak moc dřív, jsem neřekl. Zatím máme možnost k něčemu říct, jestli předchází trochu každému promluvení, teda k tomu prvnímu promluvení, jestli trochu předchází ještě řeč. A nebo jestli řeč *preexistuje*. To je ta *preexistence*. Tedy, že to je *arché*. Tak to pochopit třeba hejdánkovsky. Ale my nejsme naplnění teda řečí, nýbrž tou, tou se dají jenom, k ničemu se dají říct, že k ničemu se dají promluvit k něčemu, to mluví řeč a pak promluvení k něčemu.

Takže... no ale co teda k tomu máš? Na základě čeho? To musíme teda ještě prakticky vyzkoumat, že ta další cesta je tady no tak, počkej, to už je prostě tento náš křesťanský řád. To vcelku nevadí. No tak si to uvědomíme, když si to uvědomuješ, tak to je tvůj vklad, že se to teda takhle počítá. Jenomže co je na tom takového podivného pro řeč, ne pro člověka – že na začátku bylo slovo. To je v detailu v tomto textu implicitně obsaženo, bez toho to nejde, to tam není zatím vyloučeno.

To není vyloučeno, že řeč předchází každému promlouvání. To neznamená, že řeč nemá dějiny. Konkrétně víme aspoň o dvou velkých epochách dějin řeči. První epocha je *mýtos* a druhá epocha je *logos*. A teď jsme na konci té druhé epochy a bude třetí epocha, ale ještě nevíme co.

V procesu jsou tam ty věci, co tam v této pravdě... Toto navazování je vlastně to navazování, jako by mělo být mezi... Navazovat nemůže na člověka v řeči nebo skrze něj. Protože člověk není vybaven řečí. Řeč není pro člověka to, co on má, na co by se dalo navazovat. Ale o tohle se jedná, že to bude příště o tom ta úvaha, jak nás oslovuje řeč, zatím o tom hovoříme jako o soustupu.

Tedy to jsou ty hranice, o které se to opírá. Já to tam už začínám otázkou, co je to „její“, ale tak, jak jsem to slyšel, tak si dělám otázku, co je to „naše“. Protože co to v nás vyvolá, když je celý svět tak nějak v zajetí. V tom všem zajetí dobrovolně. Člověk do toho vlezl sám. Tedy to rozpoznání, to rozlišení druhého a třetího je sice důležité, abychom si to ujasnili. A mělo by se to – na to se ptám – jestli se to podívá na dálku a jestli to rozezná. Já myslím, že jo. Je to totiž dokonce... připravuju něco o takových těch vstupech. Opravdu k tomu světu řeči jsou četné překážky, je to právě ta dlouhá cesta. Ale nepochopil jsem tady, proč zůstáváme řeči, že tam jsme odnedávna... to by bylo jako bez činění. Bez toho, že bychom k tomu něco přičinili. Tak jsme tam. Já to zas odcituju: *Ohne Zutun*, to je taková dogmatická věc, *Ohne Zutun* u Schleiermachera. On tam říká: „*verweilen wir ohne Zutun schon in der Nähe der Sprache*“, tedy zůstáváme v blízkosti řeči bez toho, že bychom k tomu něco přičinili. My prostě tam už jsme.

Aniž bychom museli k tomu něco udělat. A on pak samozřejmě dodá vzápětí, že z té řeči my vždycky vypadneme, vždycky znovu z ní vypadneme a vždycky znovu musíme do ní. Není to tak, že by v tom světě řeči člověk jednou přišel a už tam byl. Propadá se z ní. V tom světě řeči chodí asi tak, jako chodí věřící po hladině vody. Každou chvíli tam spadne do vody a musí být vytahován. Takže to není takový svět jako ten, v kterém jsme teď zcela určitě – tam jsme a nemusíme mít v úmyslu tam šlapat.

Teď si vezmi, že do toho vpadla ta řeč v *logosu*, že to je ta řeč... Ne, v žádném případě ne. Musíme si uvědomit, že tam mezitím je ještě další distance. To je totiž pravda působící ve světě. Všechno to jsou nepřiměřené termíny. Až si to všechno vyjasníme, tak o tom budeme mluvit jinak, budeme si vědomi jiných věcí. Ale pravda působí ve světě taky přímo. Ale ne jakožto pravda. Jakožto pravda, to jest bytostně jako pravda, působí jediné skrze svět řeči. Ale už to, že může působit bez tohoto prostřednictví, znamená, že nelze ztotožnit svět pravdy nebo pravdu a svět řeči.

O tom budeme jednat až v tom studiu Heideggerovy přednášky. Tudíž on to dobře udělal, prostě posoudil, že to tam patří. A vlastně tím musíme proplouvat jako tím všedním dnem.

Jiný hlas: Totiž tenhle typ řeči je ta brána k věcem, že se skrze tu řeč ty věci objevují, ty věci se stávají těmi věcmi, tak to je v pořádku. A spousta lidí, aspoň jsem dneska slyšel, že by někdo na naší fakultě, kdekdo, by se takhle zabýval tou řečí jako tou bránou k věcem a k těmhle těm věcem v té řeči, tak to dává smysl. Takže to je v pořádku, protože v těch případech jsem si to všechno musel přeložit nějak zase do toho svého lidského jazyka a v tom to hraje. Ale to neplatí o teologii vůbec.

Hejdánek: No, ale tohle neplatí o teologii vůbec? To platí o teologii úplně ze všeho nejvíc. Samozřejmě.

Jiný hlas: Děkuju.

Hejdánek: Ale to neplatí teda o teologii vůbec, to je... Například Barthovy *Dogmatice* je věnována celá jedna obrovská...

Jiný hlas: Je možno říct, že se člověk nesetkává s člověkem ve světě řeči, když jenom s ním mluví? A ta mluva je jenom prostě vnějším obsahem? Je to ten blábol a ty takové ty konzumní řeči v tom, která vůbec... Je to taky pronikání prostě tohoto světa do toho světa řeči? Poněvadž pak bylo řečeno, že i když jako chci všechno zakrývat a jenom mluvím a mluvím, tak přesto tím něco říká. Tím vstupuju do světa

řeči.

Hejdánek: Tak najednou tou mluvou, která je jenom zakrývající a [nesrozumitelné], to, že něco říká, to není jenom, že vstupuju do světa řeči, nýbrž to je taky tím, že jsem přijímán do světa řeči.

To přijetí je možno vidět v tom, že ten svět řeči je otevřen vůči mně. Že já musím být otevřen vůči té řeči, přesně řečeno, já musím být otevřen té možnosti vstoupit do světa řeči. A ten svět ovšem musí být otevřen, abych tam vstoupil. Já ho neprorážím, já tam nejsem vkopnutý.

Ale ten svět řeči mě do sebe zároveň nějakým způsobem vtahuje, respektive jsem nějak do něj vtažen, jako jsou vtaženy všechny věci. Čili já když zamlouvám, když se vymlouvám, když řeč zaříkávám, tak jsem bezmocný proti tomu, abych se i s tím svým zamlouváním, vymlouváním, zaříkáváním, abych se nestal něčím, co něco říká. Aby se to všechno, co já brzdím, aby to nemluvalo, aby se to nestalo i s tím mým brzděním něčím jiným. Prostě já nejsem ten poslední *arbitr*, který rozhoduje o tom, co říkám a co neříkám. Čili co z toho, co mluvím, promlouvá nebo nepromlouvá. Já nejsem ten poslední rozhodčí. No, a to znamená, že ty formulace tam, jak jsi říkal, jestli to tak máš napsané... jak jsi říkal správně, ano. Jiný hlas: Ano. No, tak jak jsem si takhle poznamenal, tak že je to takové jako vytržené, že tam byla... teď si nemůžu vybavit, prostě mohl bys to ještě zkusit jednou, to cos říkal, tu otázku ještě jednou zformulovat, prosím tě?

Hejdánek: Vstup do světa řeči, no.

Jiný hlas: Asi jsem chtěl říct toto: Jestli vůbec pronikám do světa řeči, když existuje mluva, která je jenom vnějším obsahem, která ještě – tak jsem to asi porozuměl – nezasahuje do světa řeči. A přece někdo, kdo zakrývá mluvením, přece jako vypovídá, tedy a je v řeči. Tak to je důležité. To si uvědomuji, že jsem to dost dobře neřekl nebo nedůraznil.

Hejdánek: Já nepronikám, nevstupuji do světa řeči tím, že mluvím, ale tím, že jsem poslušen těch pravidel, které platí v tom světě řeči. Teprve i za poslušen těch pravidel, když mluvím, mohu smysluplně promluvit.

Čili to, že mluvím, to může promlouvat bez mého úsilí nebo proti mému úsilí, když zamlouvám, ale ne tak, že bych já to říkal, nýbrž ono to promlouvá díky světu řeči, v kterém i to mé zamlčování mluví. Ale když chci vstoupit do světa řeči a když v něm chci pobývat, protože ten pobyt není samočinný, to není jednou provždy. To pobývání v něm je možné jenom tak, že vždy znovu do něj vstupuju, vždy znovu se k němu přihlašuju, vždy znovu ten svět uznávám a respektuju. Když mluvím, musím mluvit po řeči, to znamená ve smyslu těch pravidel. To je jako když hraju fotbal, tak musím respektovat pravidla, jinak to není žádný fotbal, to je potom nic. Podobně když mluvím, tak musím respektovat pravidla řeči, jinak to není nic.

Ten vstup na fotbalové hřiště může být kvalifikovaný nebo nekvalifikovaný. Nekvalifikovaný je, když cizí těleso, cizí osoba a podobně vnikne na hřiště. Kvalifikovaný je, když prostě tam hráč hraje a respektuje pravidla. *Neregulérní* pobyt ve světě řeči – takovej jaksi podobně jako cizí těleso na hřišti – je každá věc, která je vtažena do světa řeči. Ta věc promlouvá nikoliv díky tomu, že by mluvila, ta věc nemluví, žádná věc nemluví. Ale promlouvá tím, že vlastně ta řeč ji ukazuje jako takovou a ne jinou. To promlouvá tedy... smysl té věci se ukazuje ve světě řeči. Věc se v něm ukazuje. Podobně se smysl toho našeho zamlouvání ukazuje ve světě řeči, ať chceme nebo nechceme.

Ale ta naše přítomnost ve světě řeči, ten náš pobyt ve světě řeči, to naše občanství ve světě řeči, není založeno tím, že mluvíme. Tím, že mluvíme, tak jsme na tom stejně jako ta židle, která nemluví, a jsme v tom světě řeči stejně jako ta židle. To naše mluvení promlouvá stejně tak, jako promlouvá to nemluvení židle. Abychom se stali občany světa řeči, abychom mohli pobývat ve světě řeči, k tomu je potřeba něco jiného než abychom mluvili. Naopak, je potřeba, abychom mlčeli, abychom umlkli v jistém smyslu u mluvení – v tom smyslu, který si žádá řeč – totiž abychom uznali její *regule*. Ty její *regule* – my nemůžeme o nich rozhodovat, my nemůžeme určovat – ty *regule* se musí přijmout. A to přijetí těch *regulí*, to je ten krok do světa řeči. Jakmile ty *regule* porušíme, tak vypadneme ze světa řeči. Vypadneme jako občané, nikoliv jako věci. I to naše vypadnutí ze světa řeči promlouvá ve světě řeči, něco znamená.

Z tohoto důvodu, jak to teď učím například, je nutné rozlišování mluvy a řeči, jinak bych to nemohl vysvětlit. A já myslím, že to je důležité. Teď taky jsem sáhl k tomu termínu, protože jsem si vzpomněl na fotbal. Pravidla taky nesmím brát příliš důkladně vážně. Kdyby tady byla nějaká pravidla, která bychom mohli přesně takhle započít jako v tom fotbalu, tak jak by mohla být formulována, když ne ve světě řeči? To by byl velký rozpor. Čili to je všechno *metafora* s těma pravidlami. Ale to je součástí toho, k čemu budeme tihnout, poněvadž už tady nastávají potíže, natož jaké potíže budou, až budeme mluvit o tom, jaká pravidla vládnu v tomto světě řeči. Bez tohoto je vyloučená věc, poněvadž to všechno přizpůsobujeme podle toho, jak je to známo. Musíme si navyknout, že je to trochu jinak, že kousek po kousku se bude odloupat ten zakrytý obraz, až snad se to ujasní tak, že to bude nahlédnutelnější. Jiný hlas: tak, prostě takhle se musíme vracet k tomu zkoušení. Přesně takhle to je v té hře, že člověk si vlastně osvojí, jak ty prostory tam jsou, jak je to strukturované uvnitř celého toho *labyrintu*. Teprve když to proleze z různých stran. Když to prolézá stále jednou stejnou cestou, a pak přijde odjinud, tak je zmatený. Tedy ze začátku, pak už je to malé, to není žádný *labyrint*, v tom už se člověk vyzná. Ale něco to má napovídat i o té *filosofii*, to je v pořádku. A tam ten problém nelze, když se jde po jedné trase, tak ten problém nelze s důkladností vyčerpat. Je potřeba se spokojit s takovými těmi rozhodujícími momenty, to si zapamatovat, podržet v paměti rozložení té problematiky tam, i když se to nevyřeší, aby k tomu podržení v paměti si něco mohl připojit, v tom, až se tam do toho problému dostanu v jiné trase.

--- (s3_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: V člověku se uvolní křeč v tom, že pohled je chybný, protože lidé to vidí jenom ze svého úhlu, jak to zrovna vidí. Ve skutečnosti je to svedení od skutečného bodu. A teď se on snaží dešifrovat a vyptávat se na věci, které jsou úplně mimo.

Tento přístup vyšetřovatele, který se v lidech velmi často opakoval od dob soudních procesů a padesátých let, je v tom, že mluví o *nepředmětných* věcech a že je to nadávané, ale tuší v tom nějakou zradu.

Pochopitelně, protože oni se do toho nenaučí. Co dělá takový vyšetřovatel? Ten klade otázky po určitých věcech a předpokládá, že to podstatné mu vyšetřovaný nechce říct. Proto se neptá na to podstatné, ptá se na něco jiného a doufá, že si z těch *nepředmětných konotací* dá dohromady to, co chce vědět. To je naprosto jasné.

A teď, když se někdo tím začne zabývat a začne ukazovat, jak to vypadá a co jsou ty *nepředmětné* konce a *nepředmětné* body, tak najednou se všichni ti lidé dostávají do šíleného presu, do úzkosti, že to někdo nejen odhalí, ale i rozebere, takže každý bude vědět, jak to s těmi *nepředmětnostmi* je a co oni vlastně vyšetřovali.

Mám dojem, že je to taková určitá úzkost, protože oni to neumí, mají to naučené. Nedělají to z opravdového zájmu o vědění. Je to z naprosto *utilitárních* motivů, a tím pádem to nemá obsah a může to fungovat jenom tehdy, pokud je to ve vakuu, pokud nikdo jiný to nedělá. Jakmile to někdo začne dělat pořádně, tak se cítí ohrožení.

Nedovedu si to vyložit jinak psychologicky, než že je to tato obava. Ale co to znamená? Že jestliže někdo bude schopen myslet *nepředmětně*, tak co se mu může stát? Já bych strašně rád někdy vyprovokoval takové věci v diskusi. To je jeden z důvodů, proč je těžké publikovat, protože zřejmě oni měli nějaké předpoklady, které nechtěli vědět. To není jenom v té dnešní situaci, to je profesionální předpoklad k tomu být spasený. Není to jenom taková všeobecná vědeckost. To je věc vpravdě vážná. Já jsem pro to připravil i text, který by to mohl odkazovat na určité skutečnosti.

Podívejte se, pánové, tohle je velmi jednoduché. Oni předpokládají, že si myslíme něco jiného, než děláme a říkáme, že něco ukrýváme a že oni jsou tu od toho, aby to odkrývali a odhalovali. Proti tomuhle je nejefektivnější způsob dbát přísně na to, abychom mysleli a říkali totéž. A to je ten způsob, jak je oslabit. Jistě jste si všimli, že když při rozhovoru dojde na takové...

Hejdánek: situace, kdy to vypadá tak, že na chvíli stojíte na jedné rovině a mluvíte spolu. Tak vždycky někdo, a to jsou většinou dva od toho, ten, s kým přímo nemluvíte, do toho skočí a začne vás z něčeho

obviňovat. Tak třeba já řeknu: „No, vy si tady chcete hrát na šéfa, nebo to *dominovat*, nebo prosím vás, odejděte.“

Čímž naznačuju, že to je v jejich možnostech, tak mně můžete taky říct. On skočí do toho třetí a říká: „No, jemu jde právě o tu slávu.“ Vy si z toho uděláte ještě větší slávu. Což mě má donutit k tomu, abych řekl, že mně vůbec o žádnou slávu nejde. A to jest zatlačit mě do situace, kdy bych se trochu začal hájit. Tomu může jít o tu slávu.

No tak co já mu na to řeknu? Zase vtipně: „No, já proti té slávě nic nemám, ale vám to třeba vadí.“ To je to, co jsem si vzpomněl. To obviňování, i když je to někdy úplně absolutně vymyšlený odpor, to má za cíl nás donutit k tomu, abychom začali improvizovat. A to je přesně to, zač nás potom můžou při tom zachytit. Při té improvizaci, na tom úplně nesmyslném, se to už nesmí stát, což vyvolá zase ten dojem, kvůli tomu, že my na to reagujeme, tak to má nějaký význam.

Dobře, tak já řeknu, že to už jsou ty postavené, mně to nevadí. To je ta vlastně *strategie*, kterou razíme, začít mluvit i v záznamu při tom. Ale když se to tak vezme, že jsou názvy všelijakých lokalit, které pocházejí z té doby. To jest, ty názvy se prosadily, přestože ti lidé věděli, že se tam převládaly tyhle hordy, které se moci chopily a moc se prosadily, tak ty názvy už se nestihly změnit. Ne každý mluvil těmi názvy, mluvilo se jinak. A domnívám se, že je možné promluvit takovým způsobem, že i když si říct toho druhého, to znamená toho silnějšího, tak se to neprosadí. Teď nemluvím o té výslovnosti samozřejmě, to je jiný *point*.

A jsou určité – já jsem vždycky snil o tom, že se mi podaří, měl jsem strašně moc už se na to těšit, až budu na té konferenci mluvit v té – zapomenout, jak se to jmenuje, v té *multi-* – prostě pod tou *simultánkou*. Tak tam nebyla nikdy šance, že bych mohl přesvědčit. Nebyla šance. Jediná šance byla zasít do hlavy určité pojmové souvislosti, které se tam usadí navěky, prostě dostanou ty, kteří už nebudou mít možnost uhnout. S těmi nebudu polemizovat v téhle situaci.

No a tohle je ta otázka, jak to udělat. Většinou to je otázka *invence*. To si prostě člověk musí vymyslet. Někdy se to podaří, někdy se to nepodaří, a na tom to stojí. I v takových těch tíživých situacích, kde není ten kontakt normálně možný, tak jediná možnost je zasévat myšlenky. Rozhazovat zrno myšlenek bez kontroly, jestli to padne na skálu nebo ne. Jsou určité věci, které jsou tvárné v té určité definované domluvenosti, není možná takhle. No ale od takové jisté *perspektivy* je možné v tom uvažovat o dějinách. To k těm dějinám filosofie taky patří. To patří i v tom, co říkám, že to v tom širším historickém souvislostech se to může ukazovat jako to nejvlastnější v té řeči, mluvení, promlouvání. Promlouvání slova. To je zvláštní, že to, co teď mluvím, co to znamená, když nějaká myšlenka zapadne někomu do mozku a už s ní nebude moci uhnout? To není proto, že je to zvlášť šikovně vymyšlený podvod, ale protože je to pravda.

No a to je právě ono, že to není technická otázka, jak toho druhého ukecat, jak ho přesvědčit, jak mu to nasugerovat. To je otázka mé osobní *loajality* k pravdě, mé osobní pravdivosti a upřímnosti. Já se nemůžu orientovat na toho druhého, jakým způsobem bych ho dostal do uličky, jakým způsobem bych ho zmátl, ale já se plně soustředím na to, jak to je. Jak to je ve skutečnosti. A je jistá šance, když jde o toho člověka, který dovede *kontemplovat*, je jistá šance, že teda on na tu pravdu zareaguje, že ji vezme, to je ta jediná naděje, šance, než právě ta. A zatím to tak vždycky ve světě šlo. Jakmile jsou takový ty velikánský nějaký hnutí a revoluce a velký střety a já nevím co všechno a *sociální* boje a já nevím... tak tam prostě ta pravda zmizí z povrchu, každej řve jak pavíán a překřičí kdeco.

Jsou možnosti něco říct a aby to ty druhí slyšeli. Je to strašně důležitý říct něco ne, co jsem si vycucal z prstu, ale co vlastně v nejlepším vědomí a v nejlepší víře považuji za pravdu, protože se mně to tak ukazuje a prostě já s tím nic nenadělám. To je ono.

A to je ten jedinej způsob, jedinej způsob, jakým se u nás ve společnosti se dá čelit těm pokusům o zneužití k tomu nepředmětnému *korelátu* toho, co předmětně říkám. K tomu, abych byl odhalen jako nějaký podvodník nebo lhář, ten, kdo tají něco, s čím mně jde. Čili když budu úplně otevřen vůči pravdě, že mně jde daleko víc než přesvědčit toho druhého, mně jde daleko víc o to rozpoznat, jak je to ve

skutečnosti, tak se to nesmí brát takovým tím přízemním způsobem – to jest, že na otázku o nějakých *faktéč* nebudu říkat vždycky pravdu, že musím pravdu tajit, ale... jde o tu podstatnější stránku věci, o ten můj vztah k pravdě samotné, k tomu nepředmětnému.

Já si nemyslím, že by to bylo vzdálený tomu, o co přesně v té naší *tradici* jde. To, co nás oslovuje jako pravda, to není samovláda věcí, ale jako něco... to někdo nebo něco oslovuje někoho a to přijímá ten někdo. Samozřejmě k tomu se zas dostaneme jen špičkou, poněvadž to je pravda, to, co jsem si založil u Hejdánka. To je sice na nás nezávislé, ale uvidíte, že to jinak nejde než... prostě takovýto hrc frč se nedá skočit ke konci, že jo. To může udělat jenom *demagog* nebo náboženský *fanatik* tam, kde je nějaká *ideologie* nebo něco takového. Ale dneska je to nejdůležitější postupovat od toho, co známe.

Dobrý to je, že končíš, ano. To jsme si řekli do devíti hodin pozornost, po deváté začne už takový to volno. [nesrozumitelné]

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: A je to úžasné znát, když někdo chce něco zakecat, tak se to vlastně nedá zakecat. Ono to tam prostě v tom, co říkáš, v tom, co ten člověk předvádí, se to hrozně moc hromadí, to se nedá schovat. A ono je to možná víc než schovávat pod nějakou deku ty věci, právě ta... ono to je takový, v mém dětství se všechno strašně rychle odhalovalo, se to hned poznalo, když je tam nějaký nejasnej *moment* nebo podfuk nebo prostě něco takovýho. Lidi se strašně naučili to vnímat. To je sice pravda, že v nějakém tom údobí těch šedesátých let v literatuře se hodně o tom psalo, jak ta doba byla taková složitá, v tom smyslu, že se ty věci skrývaly.